

Nr 3

Utrikesutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av en europeisk organisation för astronomisk forskning rörande södra stjärnhimlen.

Genom en den 23 mars 1961 dagtecknad, till utrikesutskottet hänvisad proposition, nr 138, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag samt med överlämnande av textförslag till en konvention för upprättande av en europeisk organisation för astronomisk forskning rörande södra stjärnhimlen med tillhörande finansprotokoll, hemställt om bemyndigande av riksdagen att besluta om Sveriges anslutning till nämnda konvention.

Vid ärendets behandling har utskottet tagit del av Kungl. Maj:ts proposition 1961: 78 angående anslag för budgetåret 1961/62 till vissa forskningsråd m. m.

Beträffande lydelsen av konventionsförslaget och av det därtill fogade förslaget till finansprotokoll hänvisar utskottet till den nu förevarande propositionen, till vilken dessa dokument fogats såsom bilaga.

Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har i propositionen inledningsvis anfört följande:

Såsom framgår av den till riksdagen avlåtna propositionen 1961: 78 angående anslag för budgetåret 1961/62 till vissa forskningsråd m. m. har statens naturvetenskapliga forskningsråd gjort framställning om anslag till svenskt bidrag till en planerad europeisk organisation för astronomisk forskning rörande södra stjärnhimlen, det s. k. ESO¹-projektet. I nämnda proposition förutsattes vid beräkningen av anslaget för nästa budgetår till naturvetenskaplig forskning, att kostnaderna för Sveriges deltagande i den planerade organisationen skulle bestridas inom ramen för nämnda anslag. Förberedelserna för projektet har nu, efter talrika konferenser mellan representanter för den astronomiska vetenskapen i de för nämnda europeiska samarbete intresserade länderna, framskridit så långt, att förslag till konvention för upprättande av en europeisk organisation föreligger. Vid den sista konferensen i frågan, som hölls i Paris den 14 och 15 december 1960, nåddes enighet om utformningen av ett på franska språket avfattat förslag

¹ Europeiska sydobservatoriet.

till dels en konvention för upprättande av en europeisk organisation för astronomisk forskning rörande södra stjärnhimlen, dels ett till denna konvention fogat finansprotokoll med bilaga. Konventionen och finansprotokollet har ännu ej undertecknats.

Härefter följer i propositionen en redogörelse för frågans tidigare behandling. Däri konstateras bland annat följande:

Ehuru i senare tid ett mindre antal observatorier med modern utrustning byggts i Sydafrika, Sydamerika och Australien, anses alltjämt den relativa bristen på sådana institutioner, belägna på det södra halvklotet, påfallande. Ett av de vetenskapliga huvudändamålen med ett observatorium i södra hemisfären avses bli en detaljerad undersökning av den södra Vintergatan på ett sätt som hittills ej varit möjligt. Härför kräves emellertid enligt de gjorda undersökningarna instrument, som överskrider de ekonomiska möjligheterna i de västeuropeiska länderna tagna vart och ett för sig. Efter en första orienterande konferens i Leiden i juni 1953 har frågan om uppförande av ett europeiskt kooperativt observatorium för forskning rörande södra stjärnhimlen utretts av en särskild internationell kommitté. Vid kommitténs möte i juli 1960 konstaterades, att principbeslut om anslutning till projektet dåmera föreläge för Belgien, Frankrike, Holland och Tyskland. The Ford Foundation i New York har vidare beslutat att om projektet bleve verklighet bidra till kostnaderna med ett anslag av 1 miljon dollar. Den totala kapitalkostnaden för observatoriet inklusive byggnader, instrument och övriga engångskostnader beräknas till 5 miljoner dollar. Kostnadsfördelningen mellan de deltagande staterna torde komma att ske efter mönster av det europeiska kärnforskningsinstitutet CERN med bidrag i proportion till nationalinkomsten. Då hänsyn togs till bidraget från Ford Foundation av 1 miljon dollar, skulle Sveriges andel av ifrågavarande kapitalkostnader bli omkring 2,5 miljoner kronor. Detta belopp avses att fördelas under en byggnadstid av omkring åtta år, alltså med omkring 300 000 kronor per år. Årliga kostnaden för observatoriets drift efter dess färdigställande består till större delen i avlöning till anställda och beräknas till omkring 200 000 dollar. Sveriges del därav kan beräknas till omkring 100 000 kronor. Frågan om observatoriets läge har tills vidare lämnats öppen, då arbetet med instrumentens detaljerade planering och konstruktion kommer att taga flera år i anspråk.

I nästa avsnitt av propositionen (s. 4—7) återges det huvudsakliga innehållet i konventionen samt i finansprotokollet. Enligt konventionens artikel II skall organisationens ändamål vara att bygga, utrusta och driva ett astronomiskt observatorium beläget på södra halvklotet. Enligt artikel III är organisationens medlemmar dels de stater som undertecknat konventionen, dels de stater som i enlighet med föreskrifterna i artikel XIII, punkt 4, efter enhälligt beslut av rådet beviljats inträde i organisationen.

Enligt artikel IV ledes organisationen av rådet och direktören. I artikel V meddelas bestämmelser om rådets sammansättning, uppgifter och arbetsformer. Rådet skall bestå av två ombud för varje medlemsstat. I artikel VII behandlas medlemsstaternas finansiella bidrag till organisationen. Storleken av bidragen grundar sig på en vart tredje år av rådet fastställd skala, som bygger på den på visst sätt beräknade genomsnittliga nettonationalinkomsten för varje medlemsstat. Rådets beslut i denna fråga kräver bifall av två tredjedelar av medlemsstaterna. För att konventionen och finansprotokollet skall träda i kraft fordras enligt artikel XIV att fyra stater deponerat sina godkännanden — eller ratifikationsinstrument — och att minst 70 procent av totalsumman av medlemsstaternas bidrag influtit.

Finansprotokollet innehåller bestämmelser om organisationens ekonomiska förvaltning.

Departementschefen framhåller att det samarbete, som konventionen avser att reglera, enligt hans uppfattning innebär en synnerligen värdefull samplanering och samordning av en viktig vetenskaplig forskningsuppgift. Svensk astronomisk forskning synes härigenom kunna tillföras betydelsefulla erfarenheter och forskningsresultat mot en i förhållande till projektets omfattning ganska blygsam ekonomisk insats. Vissa meningsskiljaktigheter föreligger rörande formuleringen av artikel VII i konventionen, vilken reglerar medlemsstaternas finansiella bidrag till organisationen. De smärre, i huvudsak formella ändringar av konventionstexten på denna punkt, som en slutlig lösning här kan komma att föranleda, torde emellertid inte kunna medföra någon ändring av de föreslagna principerna för kostnadsfördelningen mellan medlemsstaterna. *Departementschefen* har därför icke funnit, att angivna förhållande bör medföra något uppskov med ett ställningstagande i huvudsak till konventionen.

Utskottet, som vid ärendets föredragning inhämtat ytterligare upplysningar, får under hänvisning till vad förut anförts hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förvarande proposition, bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad *departementschefen* i propositionen förordat besluta om Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av en europeisk organisation för astronomisk forskning rörande södra stjärnhimlen.

Stockholm den 27 april 1961

På utrikesutskottets vägnar:

RICKARD SANDLER

Vid detta ärendes slutliga behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Sandler, Boheman, Lundström, Bengtson, Ewerlöf och Aspling;

från andra kammaren: herrar Bengtsson i Halmstad, Ohlin och Hjalmarson, fru Renström-Ingenäs samt herrar Svensson i Ljungskile, Alemyr och Allard.